מ ס ע י

א. בחלוקת הארץ המבוארת בפר־ שתנו [1] (ובפ' פינחס [2]) — כמה פרטים הדורשים ביאור, ומהם: א) דבר והיפו־ כו — חלוקה ע"פ שכל דוקא. וכמש"נ [3] "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט גו'": ובפרט ע"פ דרז"ל [4] (הובא ב־ פרש"י [5]) דלא נתחלקה הארץ במדה (חלקים שווים בחיצוניות, בכמות) אלא בשומא (חלקים שווים באמת, באיכות)[6],

לאידך גיסא נצטוו [7] "והתנחלתם את הארץ בגורל" (ו"אך [8] בגורל יחלק את הארץ" [9]).

ב) קודם שהפילו הגורל הי' אלעזר אומר ברוה"ק ע"י האורים ותומים "אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו" [10]. ועפ"ז תמוה למה נצטוו להפיל גורלות [11]?

ג) בענין הגורל דרז"ל על הפסוק בפרשתנו [12] "צו את בנ"י ואמרת אלי־ הם" (לענין גבולות הארץ) "להזהיר [13] ב"ד על כך שלא יוציאו לעז על ה־ גורלות"; ובתשובות הגאונים [14] הו־

---

1) לג, נד. לה, יג.
2) כו, נב־נו.
3) פינחס כו, נד. פרשתנו לג, נד (ב־ שינוי לשון).
4) ספרי פינחס שם.
5) פינחס שם (בסופו).
6) לא מיבעי לפרש"י (פינחס שם. וראה ספרי פינחס שם (עה"פ איש לפי פקודיו). תו"ת שם) ד"לשבט שהי' מרובה באוכלסין נתנו חלק רב . . לא היו החלקים שוים הרי הכל לפי ריבוי השבט חלקו החלקים", ונמצא שלכאו"א מבנ"י הגיע חלק שוה; אלא גם למסקנת הגמ' (ב"ב קכב, א. וראה רמב"ן פינחס שם) ד"לשבטים איפלוג", "שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהי' מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין וכו'" (רשב"ם ב"ב שם) — הרי החלוקה להמשפחות שבכל שבט היתה ש"לרב תרבה נחלתו כו' למשפחת כו' המרובה עד"מ גרבה נחלתו ולמשפחת כו' המועטת נמעיט" (רמב"ן שם).
7) פרשתנו שם.
8) פינחס שם, נה.
9) ראה מירש"י פינחס שם: ואע"פ שלא היו החלקים שוים כו' לא עשו אלא ע"י גורל כו'. וגם החלוקה למשפחות (ראה לעיל הערה 6) היתה ע"פ גורל כמפורש בפרשתנו (שם) "והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחותיכם". וראה רמב"ן פינחס שם, נה.
10) פירש"י פינחס (שם, נד) מב"ב (קכב, א) ותנחומא (פינחס שם).
11) מל' רש"י (שם) "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש כמו שמפורש בב"ב כו' " משמע לכאו', שהאורים ותומים הוכיחו* שהגורל הי' ע"פ ה' ברוה"ק (ולא באקראי), ולפ"ז אי"ז שני ענינים שונים — אבל (נוסף ע"ז שעצ"ע מה תועלת בהגורל, הרי) מסיום פרש"י שם (וראה גם תנחומא שם) "והגורל עצמו הי' צותח ואומר אני הגורל כו' ", ובפרש"י שם פסוק נו "הגורל הי' מדבר . . מגיד שנתחלקה ברוה"ק לכך נאמר ע"פ ה'" הרי הגורל עצמו צותח שהוא ע"פ ה', וא"צ לאורים ותומים. וראה בתשובות ה־ גאונים (שהובא לקמן בפנים) "שאין הגורל אלא מפי שמים שנא' ע"פ הגורל תחלק הארץ".
12) לה, ב.
13) פס"ז עה"פ.
14) קושטא, של"ה. ירושלים, תש"כ —

*) אף שבגורל הבכורים (במדבר ג, נ) וחזקנים (בהעלותך יא, כו) לא הוזקקו ל־ הוכחה כלל, גם לא לפתקין כמספר כולם — שהרי לא הביא רש"י דעה זו (ירוש' סנה' פ"א, ה"ד. ובמדב"ר פ"ד, י) בפירושו שם.

סיפו בביאור חומר הענין: העובר על הגורל כעובר על עשרת הדברות.

ולכאורה תמוה: הן אמת דדברי הגאונים אין מוכרחים למקור בש"ס [15] וכו' כי כל דבריהם דברי קבלה [16], אבל — מהי השייכות בין גורל ל־עשה"ד? ואע"פ שנאמר [17] בחיק יוטל את הגורל ומהו' כל משפטו — ה"ז עובר על משפט ה' ולא עשה"ד דוקא [18].

ב. ויובן כ"ז בהקדים מה שמצינו ג' ענינים בנוגע לתורה [19]: א) ירושה *[19] — כמש"נ [20] "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת *[20] יעקב". ב) מכר — כמרז"ל [21] "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כו'". ג) מתנה — כמרז"ל [22] "ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל כו' תורה כו'". וכנוסח התפלה: זמן מתן תורתנו [23].

וההפרש ביניהם יובן מהחילוק שבין ירושה, מכר ומתנה בפשטות ענינם:

ירושה היא דבר שאינו תלוי במעמד ומצב המקבל (היורש), גדול (בכמות או באיכות) או קטן וכו'. ובלשון ה־משנה [24]: תינוק בן יום אחד . . נוחל ומנחיל; מכר הוא דבר שהקונה צריך לשלם תמורתו.

והנה בב' ענינים אלו, ירושה ומכר, צ"ל להמקבל שייכות ואחיזה וערך להם: בירושה — ה"ה דוקא בקרובו של המוריש — שהירושה נכסיו [25]; במכר — הלוקח צריך לשלם מנכסיו תמורת דבר הנמכר.

משא"כ במתנה — אפשר שמצ"ע לא יהי' להמקבל שום שייכות וערך

סי' ס'. ווילנא תרמ"ה סי' נז.

15) בסנהדרין (מג, ב) איתא (רק) ד"א"ל (יהושע לעכן) בבקשה ממך אל תוציא לעז על הגורלות שעתידה א"י שתתחלק בגורל". וראה הערת המו"ל (דפוס וילנא, ירושלים) בשו"ת הגאונים שם: לא ידעתי לע"ע מקומו.

16) ראה יד מלאכי כללי הגאונים אות ב.

17) משלי טז, לג.

18) ראה שד"ח (פאת השדה) כללים מע־רכת הגימ"ל סי' י"ד בתחילתו. אנציקלופדיא תלמודית מע' גורל.

19) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה תרל"ז פרק סו. סח. ד"ה אם רוח המושל תר"ל פ"ב. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קונ־טרסים ח"ב — שסא, א ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב.

*19) ונוגע להלכה ראה סנה' נט, א.

20) ברכה לג, ד.

*20) לכאו"א מקהלת יעקב (ולא להכלל ע"ד גזל השבט (ירוש' תרומות פ"ק, ה"ג)) — ראה פסחים מט, ב.

21) שמו"ר פל"ג, א (ושם: ה"ד (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי גו', ע"י"ש). וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

22) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ו ה: ג' דברים מתנה לעולם התורה כו'.

23) בהמשך וככה פרק עא: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. ובברכת התורה "ונתן לנו כו' נותן התורה" י"ל דקאי על כל ג' הענינים שבתורה (אף שב־מרז"ל המפורסים — מחלקים בין "המוכר" ו"הנותן" (מתנה) — להעיר משו"ע חו"מ סרט"ו ס"ו "הנותן קרקע קנה המקבל כל כו'" בלא תיבת "במתנה" שבמב"ם (הל' מכירה פכ"ו ה"ה) — בכמה דפוסים שאינה בדפוס רומי ר"מ ובלי' הרמב"ם שהביא בב"י שם). וראה לעיל הערה 21.

24) נדה מג, סע"ב.

25) ראה המשך וככה שם פרק סח: הגם שגם לירושה אינה מה שמרויח ע"י יגיעתו עכ"ז יש לו שייכות . . הרי שענין הירושה בא למי שיש לו קישור וחיבור ושייכות עמו כו'.

להמתנה, ובכ"ז ניתנת לו מצד חסדו וטובו של הנותן.

ג. עד"ז ישנם בתורה ג' ענינים אלו:

א) בחי' ירושה שבתורה — כל או"א מישראל, יהי' מי שיהי', ה"ה בכלל "קהלת יעקב", ולכן התורה היא "מורשה" שלו; וידוע[26] דישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, ד־כאו"א מישראל יש לו אות בתורה[27].

וי"ל דעפ"ז תומתק הסברת החיוב שהוא שוה בכאו"א מישראל ללמוד תורה בכל מצב שהוא נמצא[28], ואין אדם יכול ליפטר עצמו מחיוב זה[29].

ב) בחי' מכר שבתורה — הוא חלק ההבנה שבתורה, שבא להאדם ע"י עבודתו ויגיעתו, ולא יגעת ומצאת אל תאמין[30], דוגמת מכר שעל הקונה לשלם תמורת חפץ הנקנה; ועל בחי' זו אמרו רז"ל[31] "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך".

ובזה יש חילוקי מדרי' בין כאו"א, שהרי "אין דעותיהן שוות"*[32] — ותלוי בטיב הכשרונות, אופן היגיעה וכו'[33]; וכן בחיוב הלימוד אין א' שווה לשני[33], דיש יוצא ידי חובתו בלימוד פרק א' שחרית ופרק א' ערבית, או גם פחות מזה, אבל מי שאפשר לו לעסוק בתורה כל היום חייב לקיים מצות "והגית בו יומם ולילה" כפשו־טה[34].

ג) בחי' מתנה שבתורה — מה ש־ניתן לאדם במתנה מלמעלה ענינים בתורה שהם [לא כב' בחי' הנ"ל ה־מדודות ומוגבלות לפ"ע האדם (נברא), שהרי נמשכות אליו מצד מציאות שלו (כבירושה) והבנה שלו (כבמכר), כ"א] למעלה מאפשריות הנברא להשיגו בכח עצמו, ובאים בדרך מתנה מלמעלה

---

26) מגלה עמוקות אופן קפו (הובא ב־ילקוט ראובני ר"פ בראשית. בילקוט חדש ערך תורה סי' קעח. ועוד). וראה ז"ח רות עה"פ וזאת לפנים בישראל.

27) ראה ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ה דזה שייך לענין ירושה שבתורה.

28) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס קנה. וראה רמב"ם (שם רפ"ג) והל' ת"ת לאדה"ז (רפ"ד): בשלשה כתרים כו' כתר תורה הרי מונח כו' לכל ישראל שנא' תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כו'.

29) בהנסמן בהערה 19 מבואר דבחי' ירושה הו"ע ירושת אורות דתהו ע"י עבודת הבירורים כו', וג"ז שייך לענין התורה — ראה ד"ה אם רוח המושל תר"ל שם. וב־תרצ"ה (שבהערה 27) ובסופו שם: ע"י אור התורה יורש נצוצות דתהו . . בפ"א שח־רית ופ"א ערבית שבזה כל ישראל שוין שיש להם דין ירושה. וראה גם אוה"ת תשא ע' א'תתקע.

30) מגילה ו, ב.

31) אבות פ"ב מי"ב.

*31) ראה סנה' לח, א.

32) וראה תניא רפ"ד "ושרש נפשו למ־עלה".

33) ראה הפרטי דינים שבזה — הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג.

34) וצ"ע לאיזה בחינה שייך ה"חלק" שבתורה שיש לכאו"א — כידוע בענין חזקי' ה' אמרה נפשי (ראה שער הגלגולים הקדמה יז (וכ"כ ג"כ בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ב' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו זלה"ה שבסוף מאמרי רז"ל להאריז"ל)). וראה הפס"ד בשו"ע אדה"ז הל' ת"ת (פ"א סוס"ד) דכאו"א יש לו חלק ב־פרד"ס שבתורה. וראה אגה"ק ס"ז. ד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 728) בסופו (ועוד): אשרנו מה טוב חלקנו בהעבודה שע"פ טו"ד. ובד"ה אשרנו ה'ש"ת בסופו: חלקנו הם הכחות פרטים.

מצד הקב"ה [35]; וע"ד מחז"ל [36] "בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה עד ש־ניתנה לו במתנה", היינו שכדי שהתורה תהי' אצל משה באופן נצחי למעלה מ(גדר נברא שיש בו) שכחה, הי' צורך שתנתן לו מאת הקב"ה במתנה.

ובחי' זו נק' גם בשם "גורל" [37]: כשם שמתנה היא דבר שאינו תלוי בדעת המקבל ורק בדעת הנותן; כן הוא ענין ה"גורל", שאינו תלוי בדעת האדם מטיל הגורל [38], אלא מה' יפול הגורל [39]. ולכן רומז גורל על מה של־מעלה מטעם ודעת האדם [40].

ד. אמנם עם היות דמתנה באה אך ורק מרצונו של נותן המתנה ולא מצד עבודתו של המקבל, אעפי"כ אמרו רז"ל [41] "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי', לא הווה יהיב לי'", שגם מתנה קשורה בעבודת המקבל, שאין נותנים מתנה אלא למי שראוי לה; אלא שבכ"ז נק' בשם מתנה (מתנת חנם) — כי עבודת המקבל ענינה רק שגורמת נייחא — ובמילא — נטיית הנפש של הנותן אל המקבל, אבל אין עבודת המקבל מכריחה שתנתן לו המתנה, ואינו יכול לתבוע את המתנה בשביל עבודתו, ובאה רק מרצונו ה־טוב של נותן המתנה [42]; היינו, שה־מתנה אינה כלל מערכה ומהותה של עבודת המקבל [43].

[ואי"ז מה שארז"ל [44] "יגעתי ומצאתי תאמן", ונת' [45] הפי' ב"ומצאתי": מל' מציאה שבאה בהיסח הדעת — דע"י יגיעת האדם מתגלה אצלו הבנה והשגה עמוקה בהענין שלומד הרבה יותר מ־ערך יגיעתו —

כי אף שבא בדרך "מציאה", בכ"ז הרי זה בא ע"י היגיעה גופא, היינו שהיגיעה ממשכת ועד שמכריחה הת־גלות השכל [46] — שלכן יגעתי ולא מצאתי — אל תאמין [47], אלא שממשיך

---

35) כי מתנה היא בחי' אתעדל"ע שאין אתעדל"ע מגעת שם (לקו"ת תזריע כב, א. במדבר ה, א. ואתחנן ב, ד. וראה בהנסמן בהערה 19).

36) נדרים לח, א. שמו"ר פמ"א, ו. תנחומא תשא טז.

37) ועפ"ז י"ל דג' הענינים — מכר ירושה ומתנה — מתאימים להג' לשונות בנוסח התפלה: אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו — ד"חלק" י"ל שהוא דוגמת בחי' "מכר" שבתורה המודד לפ"ע היגיעה (ראה מאמרי ד"ה אשרנו שבהערה 34. ולהעיר מטענת דוד (ש"א ל, כד) לענין שלל מלחמה שצ"ל "יחדיו יחלוקו". אבל ראה הערה הנ"ל), ו"גורל" הוא דוגמת בחי' "מתנה" שבתורה, כבפנים.

אבל ראה תהלים יהל אור (ע' תנא ואילך), ד"ה אשרנו ה'ש"ת (בתחלתו וסופו) ביאור ג' לשונות הנ"ל באו"א.

38) ראה תו"א צג, ד. קכא, א. קכג, ב.

39) ראה תשובות הבאונים שם: שאין הגורל אלא מפי שמים. וראה שו"ת חו"י המובא לקמן בפנים ס"ד.

40) ראה אגה"ק סי' ז (בסופו). אוה"ת פינחס ע' אס ואילך. ד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו פ"ד"ה. ד"ה אך בגורל תשל"ב.

41) מובא בכ"מ — המשך וככה שם. תר"ל שם. המשך תרס"ו ע' קלא. ד"ה ועתה גו' הודיעני תש"ה פ"כ. ועוד. וראה גיטין נ, ב. ב"מ סז, א.

42) ראה המשך וככה שם. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ד.

43) ד"ה ועתה שם.

44) מגילה שם.

45) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1165. ועוד.

46) ראה בארוכה ד"ה ואברהם זקן, וד"ה ויתן לך — המשך תרס"ו.

יותר מכפי ערך יגיעתו. ובמילא מובן, שכ"ז הוא עדיין בחי' השייכת והיא בערך ומדרי' הנבראים;

אבל בחינת מתנה שבתורה היא הבחי' בתורה שמצד הבורא, שלמעלה מעבודת ומדרי' הנבראים. ולכן באה בדרך מתנה (מתנת חנם) מלמעלה, והכנת המקבל היא רק מה ש"עביד נייחא לנפשי'" — נטיית הנפש של הנותן אל המקבל, אבל אינה מכריחה המתנה].

דוגמת ענין זה מצינו גם בגורל: אי' בשו"ת חות יאיר [47] "שקרוב הדבר שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה כו' מסוגל להשגחה אם נעשה כהוגן", והיינו, עם היות שהגורל בא מלמעלה ע"פ "השגחה עליונה" ואינו תלוי כלל בעבודת ובחירת האדם, בכ"ז צ"ל "כהוגן", שאז נעשה "מסוגל ל-השגחה (עליונה)".

ועד"ז הוא בבחי' מתנה וגורל שב-תורה: בחי' זו ניתנת להאדם רק כש-"עביד נייחא לנפשי'" — להקב"ה, ע"י שלימות עבודתו כפי יכלתו (של הנברא); ורק אז ניתן לו מלמעלה במתנה מה שלמעלה מעבודת האדם [48]; וע"ד מרז"ל הנ"ל בנוגע למשה, דלאחר ש"הי' לומדה" בכח עצמו ככל יכלתו, ניתנה לו מלמעלה במתנה, באופן נצחי.

ה. ובזה יש לבאר בדא"פ מה ששנו חכמים במשנתם [49]: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו ב-תורתך" — דלכאורה אי"מ [50]:

א) מהו תוכן הבקשה והתפלה "ותן חלקנו בתורתך" — ממ"נ: אם ילמוד כפי כחו, אזי ודאי ישיג, כהבטחת חז"ל "יגעת ומצאת תאמן", ובאם לאו — הרי גם התפלה לא תועיל, כסיום דברי חז"ל "לא יגעת ומצאת אל תאמין"?

ב) מהי השייכות בין ב' ענינים אלו "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו" — "ותן חלקנו בתורתך"?

ג) מהו דיוק הלשון (א) חלקנו — דמשמע שהחלק כבר שייך אליו עוד קודם שניתן לו, (ב) בתורתך (תורה שלך) — לכאורה הול"ל "ותן לנו חלק בתורה"?

והביאור בזה: עיקר תוכן תפלה זו הוא על בחי' "מתנה" שבתורה [51], ה-באה מלמעלה והיא שלא בערך עבודת ויגיעת האדם, ולכן צריך ע"ז תפלה ובקשה.

לאידך, צ"ל הקדמת עבודת המקבל, "עביד נייחא לנפשי'", כנ"ל, ולכן באה בקשה זו רק לאחרי שכבר רכש ה-"חלק" שלו בתורה, שהשיג בתורה כפי כחו ויכלתו; ולאחר שכבר יש לו ה"חלק" שלו בתורה, מתפלל: "ותן

---

47) סי' סא.

48) דגם אתעדל"ע שבאה בדרך מתנה "אינו שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים כו'" (לקו"ת שה"ש כה, סע"א ואילך. ובכ"מ). וראה בארוכה בה-נסמן בהערה 19.

49) אבות פ"ה מ"כ.

50) אבל ראה ביאורי הגר"א שם בסוף הפרק. בפי' שעל הסידור (עיין תפלה. דובר שלום. ועוד).

51) ראה אוה"ת ראה ס"ע תשסב ואילך — אבל שם מפרש "חלקנו" באו"א, עי"ש.

חלקנו בתורתך" — "חלק" זה בתורה שיש לו כבר ("חלקנו"), יתן לו (ילמדנו — כמו שהוא) "בתורתך" — באופן הלימוד דבחי' מתנה שבתורה ("ותן" — מל' מתנה), התורה כפי שהיא למעלה מגדר הנבראים — "תורתך" דייקא תורתו של הקב"ה.

דוגמת מרז"ל [52] בנוגע ללימוד התורה בג"ע — שצ"ל ותלמודו (שלמד בעוה"ז ובאופן הלימוד שבעוה"ז) בידו, ולומדו (ומשיגו) בג"ע ע"ד הסוד [53].

וע"ד הנ"ל במשה — שחלקו שלמד (כבר) בתורה ניתן "בתורתך" ש"אין שכחה לפני כסא כבודך" [54].

ועפ"ז מובן מה שמקדים בתפלתו "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו" — כי אמיתית בחי' "מתנה" שבתורה יתגלה לעת"ל [55] בתורתו של משיח [56].

ו. ההפרש בין בחי' ירושה ומכר שבתורה (שהן מצד בחי' הנבראים) ובחי' מתנה שבתורה (שמצד הבורא) ניכר גם באופן נתינת התורה לישראל:

ארז"ל [57]: "תורה צוה לנו משה תורה בגימטריא תרי"א הוי, אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו". היינו, שכל מצות התורה נמסרו לישראל ע"י משה, לבד מב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהי' לך, ש"מפי הגבורה שמענו".

והטעם: לימוד כל מצות התורה הוא חלק ההבנה והשגה שבתורה שהיא בערך הנבראים. ולכן נמסרו לישראל ע"י משה, מפני שהוא המשיך התורה עד לאופן דהבנה והשגה לכאו"א מבני ישראל.

אבל ב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהי' לך, תוכן ענינם אמונה וקב"ע מלכות שמים שלמעלה מטו"ד, ועיקרן בא להאדם בדרך מתנה מלמעלה. ולכן ב' דברות אלו נאמרו לישראל שלא ע"י ממוצע, אפילו לא באמצעות משה — כ"א שמעו אותן "מפי הגבורה".

ומצד התגלות זו ד"וידבר אלקים גו'" [58] נק' יום נתינת התורה לישראל בשם "מתן תורה" (מתנה), כי באה בדרך מתנה מלמעלה; ההכנות ועבודות בנ"י שקדמו למ"ת, כולל מה שהקדימו נעשה לנשמע [59], שהוא ביטול במציאות להקב"ה [60], ה"ז עבודה ובירור של נברא, ואינו בערך ההתגלות דמ"ת ד"וירד ה' על הס" גו'" [61], "וידבר אלקים גו'".

---

52) פסחים נ, א.

53) ראה אגה"ק סי"ז. לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך.

54) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ג.

55) יותר מלימוד הנשמות בג"ע, שלכן יבואו לעת"ל ללמוד תורתו של משיח (לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו ואילך).

56) ראה בהנסמן בהערה 19 (וכ"ה ב־אוה"ת תשא ס"ע אתתקפא ואילך) דבחי' מתנה שבתורה היא בחי' טל תורה, סתים דאורייתא (שתתגלה בעיקר בתורתו של משיח).

57) מכות כג, סע"ב ואילך.

58) יתרו כ, א.

59) משפטים כד, ז. שבת פח, א. וראה פרש"י (משפטים שם, א), תוס' שבת (שם ד"ה כפה) דהקדמת נעשה לנשמע הי' קודם מ"ת. הרי"עות בזה נסמנו בתו"ש למשפטים שם ובמילואים שם סי' כז.

60) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ד. שה"ש כב, א. ובכ"מ.

61) יתרו יט, כ.

ומזה שגם שאר ח' הדברות היו חלק מהתגלות זו דמתן תורה, מובן שגם הן — עם היותן ציווים שע"פ טו"ד — שייכות הן לבחי' מתנה שב־תורה, כדלקמן.

ז. ידועה שיטת הרמב"ן "ועוד" דבח' דברות האחרונות שמעו בנ"י קולו של הקב"ה אבל לא הבינו "מה שנאמר, והוצרך משה רבינו לחזור ולפרשן בשבילם. ולכאו' אינו מובן: א) מהי התועלת בשמיעת קול הדב־רות מבלי להבינן? ב) מהו טעם החילוק בין ב' דברות הראשונות — ששמעו בנ"י מפי הקב"ה והבינו אותן, לח' דברות האחרונות ששמעו רק ה־קול?

והביאור בזה: ע"י הדברות "אנכי ולא יהי' לך" נמשכו לבנ"י האמונה בה' וקבלת עול מלכותו בדרך מתנה מלמעלה, כנ"ל, ולכן שמעו אותן "מפי הגבורה" שלא ע"י אמצעות משה. אמנם אין מספיק שאמונה וקב"ע אלו תהיינה אצל האדם באופן כללי, אלא צריכות הן להאיר עבודתו בקיום כאו"א מהמצוות, שבעת קיום מצוה פרטית יורגש אצלו "שמקיימה מפני אמונה וקב"ע אלו.

ובכדי לקשר ולחבר האמונה והקב"ע עם כאו"א מהמצות, לא הספיקה שמי־עת ב' דברות הראשונות לבד מפי הגבורה, אלא הי' צ"ל קול (וגילוי והמשכה מ)הקב"ה, בנ"י היו צריכים לשמוע כל עשה"ד — שבהן רמזות כל תרי"ג מצות התורה" — מפי הקב"ה.

אבל לאידך גיסא, מכיון שזה ש־הוצרכו לשמוע כל עשה"ד מפי הקב"ה הי' (לא מצד חלק ההבנה והשגה שבהדברות, כ"א) מצד הקב"ע והאמונה שלמעלה מטו"ד שצ"ל בקיום המצות, לכן לא שמעו בנ"י שאר הדברות באופן שיבינו אותן מפי הקב"ה [ואד־רבה: לא הי' ביכולתם לשמוע ולה־בין הדברות כפי שיצאו "מפי ה־גבורה"]. רק שמעו קול הקב"ה, שהקול דה' המשיך בשומעי הקול (בבנ"י) האמונה בה' וקבלת עול מל־כותו גם בח' הדברות — בקיום כאו"א מהמצות.

וזהו שאמרו בתשובות הגאונים "ה־עובר על הגורל כעובר על עשה"ד": עבירה על ענין הגורל היא דוגמת עבירה (לא רק על חלק ההבנה והשגה שבתורה, אלא) על בחי' "גורל" ש־בתורה — הן עשה"ד", שניתנו ל־ישראל בדרך מתנה וגורל מלמעלה, כנ"ל בארוכה.

ח. ע"פ כהנ"ל יובן מה שחלוקת א"י היתה ע"פ גורל דוקא: ענינה של א"י הוא כמש"נ "תמיד עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית

---

62) שם כ, ז.

63) ראה בהנסמן כתו"ש יתרו במילו־אים סי' ג'ד.

64) ל' הרמב"ן שם.

65) ועד שמברך (ומודיע) עובר לעש־יתן "קדשנו במצוותיו וציונו".

66) אוהרות הרס"ב — הובא בפרש"י משפטים כד, יב. הודעות בזה בפרטיות נסמנו בתו"ש יתרו במילואים סי' א.

67) ראה אוה"ת וד"ה אך בגורל ש־בהערה 40 דבחי' גורל בנפש האדם הו"ע האמונה שלמעלה מהשכל כו'.

68) עקב יא, יב.

שנה", שבה מאיר אלקותו ית' בגילוי, בלי ההעלמות והסתרים של עוה"ז [69]. ודבר זה שבעוה"ז הגשמי והחומרי יהי' מקום שבו יאיר אלקות בגילוי, הוא למעלה מעבודת הנבראים, ובא בדרך מתנה מלמעלה, וכמאמרז"ל [70] "ג' מתנות כו' א"י כו'".

ולכן גם אופן חלוקת הארץ הי־

---

69) ראה תו"א יג, א. לקו"ת פרשתנו פט, ג. שמע"צ צב, ג. ובארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז בסופו. ועוד.

70) נסמן לעיל הערה 22.

צ"ל ע"י גורל דוקא, שהיא חלוקה שלא ע"פ טעם ודעת של האדם, אלא מה' יפול הגורל ע"פ "השגחה עליונה".

וכשם שנת"ל דבחי' מתנה וגורל באה לאחרי שלימות עבודת הנברא, כן בנדו"ז: רק לאחרי הציווי "לרב תרבה גו' ולמעט תמעיט" — להכין הכל ע"פ טו"ד, אזי היתה הטלת הגורל, שעי"ז נתגלתה חלוקת א"י כמו שהיא ע"פ "השגחה עליונה" — בגילוי מאת הקב"ה.

(משיחת יום ב' דחנה"ש תשכ"ד)